

УДК 7.031.1:904

DOI:10.30857/2617-0272.2020.4.6.

¹ГАМАЛІЯ К. М., ²ГАЛЬЧУК Я. Є.¹Національна академія образотворчого мистецтва та архітектури²Київський національний університет культури і мистецтв**ХУДОЖНЬО-КОМПОЗИЦІЙНІ ЗАКОНОМІРНОСТІ
ОФОРМЛЕННЯ КАЛЕНДАРНОЇ СИСТЕМИ В ПАМ'ЯТКАХ
КУЛЬТУРИ І МИСТЕЦТВА ДАВНІХ ЦИВІЛІЗАЦІЙ**

Метою дослідження є порівняльний аналіз формотворення та композиційних прийомів складних календарних структур в культурі Давнього Єгипту, Давньої Греції і Давнього Риму, вивчення зв'язку та взаємовпливу їх знакових систем та принципів наповнення.

Методологія. Дослідження принципів зображення давніх календарних систем базується на історико-культурологічному, компаративному, гіпотетико-дедуктивному та логічному методах. Використання аналітичного методу дозволило здійснити порівняння шрифтових композицій та художньо-образної, змістовно-формальної цілісності календарів.

Результати. Згідно результатів проведеного дослідження проаналізовані і зіставлені особливості, відмінності й закономірності подання і оформлення календарних структур періодів Давнього Єгипту та Античності.

Наукова новизна результатів дослідження полягає в тому, що вперше проаналізована та виявлена характеристика відтворення календарних структур в об'єктах культурної спадщини Давнього Єгипту, Давньої Греції та Давнього Риму:

- вивчено візуальну знакову систему та принципи її інформативного наповнення;
- визначено способи оформлення по відношенню до масштабу, композиційних прийомів, графічного вирішення, техніки та технології виконання;
- з'ясовано причинно-наслідкові закономірності процесів художнього формотворення.

Практична значущість. Застосування результатів дослідження дозволяє урізноманітнити та збагатити курси дисциплін із всесвітньої історії мистецтва та культурології, історії графічного дизайну тощо. Означені в статті особливості композиції та каліграфії календарних систем можуть бути застосовані у сфері графічного дизайну, та послугувати в семіологічних і мистецтвознавчих дослідженнях.

Ключові слова: літера; місяць; рельєф; календар; ієрогліф; свята; графічна композиція; артефакт.

Вступ. Особливості використання та графічного оформлення календарних систем в різні історичні періоди досі не одержали повномасштабного цілісного порівняльного аналізу. При заглибленні у тему доцільним стало вивчення загальних історичних напрямів розвитку виокремлених територій, особливостей їх релігій, побуту, писемності і, врешті, проведення чіткої систематизації використання знаків, взаємозв'язку графічної культури в календарних системах різних цивілізацій з розвитком первісних наук.

Аналіз попередніх досліджень. Науковою спільнотою опубліковано достатньо велику кількість праць, присвячених

вивченню побуту, включаючи свята та традиції, стародавніх культур та цивілізацій, проте аспект загальної хронологічної картини календарів Давнього Єгипту, Давньої Греції і Давнього Риму, а, поготів, їх художньо-композиційних особливостей на етапах створення – відсутній. Науковою базою для дослідження стали праці, в яких вивчаються загальноісторичні, первісно наукові, культурологічні та мистецтвознавчі аспекти на етапах розвитку означених цивілізацій, таких зарубіжних авторів як: L. Depuydt [2], D. Feeney [4], R. Hannah [5], L. Magini [6], S. Stern [11]. Праці вищенаведених, та ряду інших авторів, сприяли проведенню детального аналізу

календарних систем важливих культурних центрів Давнього Світу.

Постановка завдання. Завданнями дослідження є вивчення структурованих календарних знакових систем Давнього Єгипту, Давньої Греції і Давнього Риму, проведення загально-порівняльного аналізу художньо-композиційних прийомів в їх зображенні.

Основні результати. Давньоєгипетський (рис. 1), перший з календарів що ми розглядаємо, мав кілька стадій формування за час царювання різних правителів. На відміну від своїх послідовників часів Античності, одночасно в Єгипті використовували два календарі: місячний і сонячний окремо. Рік у свою чергу складався з 365-ти днів (3-х сезонів по 4 місяці кожен, в яких тиждень спочатку налічував 10 днів), а в кінці року додавалися 5 священних днів, які називалися Hrj.w-rnp.t (херіу-ренпет), що в перекладі означало «знаходяться над роком». Кожен з цих днів був своєрідним днем народження відповідного бога: Осіріса, Гора, Сета, Ісіді та Нефтіди. Іноді для позначення першого місяця використовували спеціальне слово – trj (тепі), що перекладається як «перший», а для останнього – arky (арки) «останній» [2; 8].

Місячний календар як в системах Давнього Єгипту так і Античності служив виключно для релігійних і побутових цілей, наприклад використовувався для визначення святкових дат, етапів сільськогосподарських робіт або в особистих листах. Єгипетський сонячний календар існував для датування офіційних документів. Примітним є факт, що незважаючи на свої назви, сезони сонячного календаря не збігалися з сільськогосподарськими роботами в долині річки Ніл, в честь яких вони були названі, через відсутність введення високосних днів в даному календарі і зсуву самого календаря відповідно, оскільки початок року на момент введення календаря було синхронізовано з геліактичним сходом Сіріуса. Тому кожні 4 роки єгипетський

Новий рік зсувався на 1 день, і тільки через 1460 років (цикл «Сотіс») він знову припадав на день «сходу» зірки Сіріус [12]. Місяці ж місячного календаря Давнього Єгипту, що були названі в честь свят, що відзначалися в наступному місяці за часів Нового Царства, не відповідали місяцям сонячного (офіційного) календаря, а виходячи з того, що розлив Нілу не розпочинався на території Єгипту одночасно, початок місячних місяців і деякі їх назви залежали від регіонів. Так, наприклад, в Мемфісі місяць починався раніше, ніж в Елефантині [12].

Назви місячних місяців рідко, але все ж використовувалися при позначенні дати за офіційним календарем в адміністративних документах. Дати, подібно до способу написання в Давньому Римі та Греції, формулювались наступним чином: номер місяця в сезоні, далі йде назва сезону, потім номер дня щодо місяця, а потім рік і правитель. Починаючи з кінця Давнього Царства сходження нового правителя перезапускало рік, іноді підрахунок року починався з першого повного року царювання нового правителя, але включаючи час до цього з позначкою про відмінність двох періодів.

Як і в календарях Античності, за часів Давнього Єгипту жителі називали перші числа місяця по особливому – psDntjw (песджентіу), на честь молодика, хоча день для єгиптян починався на світанку, в той час як у греків, римлян (до появи сонячного годинника) і багатьох навколишніх культур день починався з заходу сонця [15].

Не дивлячись на спробу врівноважити єгипетський календар впровадженням шостого (епагоменального) дня кожні чотири роки, реформа царя Єгипту Птолемея III Евергета не була прийнята населенням і жерцями, а нововведення вступили в силу лише в 25 р. до н.е., коли на зміни в єгипетському календарі вплинув римський імператор Август, тим самим запровадивши Олександрійський календар, що був

синхронізований з юліанським, але зберіг єгипетські назви місяців. Сама структура давньоєгипетського календаря стала основою для коптського і ефіопських календарів, які і до цього дня використовуються місцевими церквами [10].

Давньогрецький календар відносився до місячно-сонячного типу календарів і розвиток його систематизації поділявся на 3 етапи: до Солона, після Солона (з ~ 590 р. до н.е.) і після Метона (з ~ 430 р. до н.е.). На першому етапі рік складався з 12-ти місячних місяців, по 29-30 днів кожен, що сумарно в році являло собою 354 дні разом зі вставкою додаткового місяця приблизно раз в три роки. Теоретично початок кожного місяця супроводжувався молодиком, а перший день місяця – той, ввечері якого сходив новий місяць. За фактом так виходило не завжди, тому розрізнялися поняття «цивільний молодик» і «місячний молодик». Початок року також варіювався, адже календар мав свої особливості в кожному з великих міст. В Афінах рік починався в перший молодик після літнього сонцестояння, в Фівах – після зимового, в Спарті – після осіннього рівнодення, в Мегариді – після весняного рівнодення [9].

У давніх греків були свої особливості відліку днів у місяці, звичні числа починаючи з 1 і до 30–31 ділилися на 3 декади. З першого числа по десяте назви збігалися з сучасними, з десятого по двадцяте число називалися – «1-е, 2-е ... після десяти», а з двадцятого по тридцяті числа – «9-е, 8-е, 7-е ... від кінця місяця». Не дивлячись на невеликі відмінності календарів в Давній Греції, астрономи для своїх обчислень користувалися афінським, а найбільш схожим з юліанським календарем був беотійський (Фівський). Місяці в календарях Античності, на відміну від місяців давньоєгипетського місячного календаря, називалися на честь свят, що

відзначалися в поточному місяці, а не у попередньому [12].

У другому етапі формування календаря в Давній Греції, близько 594 р. до н.е., був доданий восьмирічний цикл, в якому в третьому, п'ятому та восьмому році вставлявся додатковий місяць, а в 432 р. до н.е. астроном Метон запропонував внести правки у вигляді зміни восьмирічного циклу на шістнадцятирічний з сімома вставними місяцями, але календар залишився без змін. Тільки в 330-му р. до н.е. астроном Калліпп оприлюднив 76-річний цикл, що складався з чотирьох Метонівських, після закінчення яких слід було не брати до уваги один день. Близько 126-го року до н. е. астрономом Гиппархом був введений більш точний спосіб урівнювання, впроваджений 304-річний цикл, який відносився до Калліппського так само як той до Метонівського [14].

Олімпіади в календарному контексті – це чотирирічні інтервали між олімпійськими іграми, які проходили в дні першого повного місяця після літнього сонцестояння в Олімпії. У IV ст. імператор Феодосій скасовує олімпійські ігри, в 392 році олімпіади (інтервали) були замінені римськими індіктами, які тривали 15 років і використовувалися в Європі в середні віки при датуванні документів.

Римський календар (рис. 2) подібно давньогрецькому мав кілька етапів формування: до Нуми Помпілія, після Нуми Помпілія і після Юлія Цезаря [4]. У 738 році до н. е. перший цар Ромул, відповідно до традиційної думки, ввів запозичений у греків календар, але, оскільки останній був ще на етапі формування, він мав лише 304 дні на рік та 10 місяців, першим з яких був сучасний березень [8]. Для позначення місяців використовували числа і лише наприкінці VIII ст. до н. е. вони отримали свої назви, а лютий і січень тоді були відсутні.

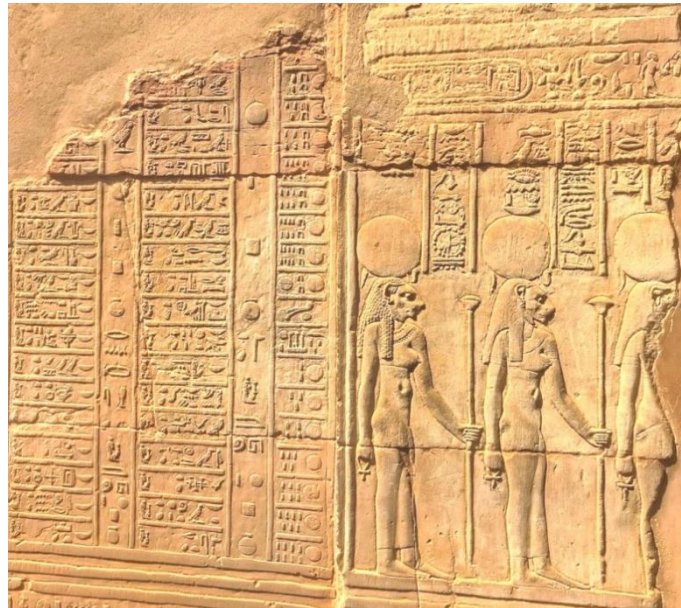
Рис. 1. Календар за часів Давнього Єгипту на рельєфі храму Ком-Омбо, 180–47 рр. до н. е., Асуан, Єгипет

Рис. 2. Реконструкція доюліанського календаря Fasti Antiates, Римський театр Сарагоси, Рим, Італія

Рис. 3. Фрагментовані частини оригіналу календаря Fasti Antiates Maiores, 84–55 рр. до н. е., Анціо, Італія

Рис. 4. Фрагмент календаря за часів Давнього Єгипту на рельєфі храму Ком-Омбо, 180 – 47 рр до н. е., Асуан, Єгипет

Римляни користувалися 8-ми денними тижнями (нундінами), кожен день в яких іменувався великою літерою латинського алфавіту у відповідному порядку (A, B, C, D, E, F, G, H). Семиденний тиждень був введений лише в I ст. до н. е.

Після Нуми Помпілія, якому приписується перша реформа у вигляді введення двох місяців по запозиченому з Етрурії календарем на рубежі VII і VI ст. до н. е., римський календар зазнав багато змін. Рік став складатися з 355 днів: 7 місяців по 29 днів, 4 місяці по 31 дню і один місяць в 28 днів, а кожні кілька років в кінці «лютого» додавався додатковий місяць – мерцедоній [15].

В якості назви деякі місяці носили своє порядкове число в році (September, October, November ...), а деякі іменувалися на честь божества, якому цього місяця приносили жертву. Перші числа місяця було прийнято називати календами, оскільки саме в ці дні збирали відсотки за грошовими боргами, а календаріум називалися як боргові книги позикодавців, так і «огляд року». Календи не були єдиним особливим числом місяця, що мав назву [6].

Крім календ римляни виділяли нони – дні, що передують ідам і відзначалися за

дев'ять днів до них, іди – дні в середині місяця та пріди (кирилізація терміна *pridie*, авт.) – дні «кануни», що відзначалися в календарі перед ідами і нонами. Ці певні дні мали безпосередній зв'язок зі змінами місячних фаз протягом календарного місяця: календами були дні молодика, нонами – дні першої чверті місяця, а ідами – дні повного місяця [7].

Цікавою у римлян є гра слів, яка спостерігається в сентенції *ad kalendas graecas* (до грецьких календ). Оскільки терміном «календи» оперували тільки римляни і в Давній Греції такого поняття не існувало, то фраза носить в собі жартівливий характер і літературно перекладається як «після дощук в четвер» (авт.), тобто ніколи.

У 46 році до н. е., за зразком прийнятим в Єгипті, Гай Юлій Цезар провів докорінну реформу римського календаря, встановивши чотирирічний сонячний цикл, що складався з 365 днів перші три роки, коли четвертий рік в циклі мав 366 днів, з тривалістю місяців прийнятою до сих пір. Початком року Цезар оголосив 1 січня, оскільки в цей день консули вступали на посаду, а в кожному четвертому році циклу перед березневими календами вставлявся

додатковий день, що йшов перед шостим днем, який називався "ante diem bis sextum Kalendas Martium" – в повторний шостий день перед березневими календами. Рік з таким додатковим днем носив назву bi(s)sextilis (з повторним шостим), звідки виник термін «високосний».

Візуально календар (рис. 3) схожий з давньоєгипетським, мав вигляд таблиці, в якій позначалися не тільки числа, дні тижня і місяці, але й важливі свята, що відзначалися в конкретні дні [5].

У верхньому рядку знаходилися обрамлені місяці і календи для них, кожен стовпець вмещував в собі день тижня, поряд з яким написані свята, які в ці дні відзначалися, а стовпці повторювалися в кожному наступному місяці. У нижньому рядку римськими числами було відмічено скільки днів є у кожному місяці. Окрім свят на календарі зображувалися окремі дні, в які варто одружуватись (F), дні політичних асамблей (C), та дні, в які заборонено одружуватись (N). У Давньому Римі також існували окремі свята, які повторювалися в деяких місяцях, такі як терміналії, карпенталії, квінкватрії, фавналії, флоралії, фонтіналії, цереалії, луперкалії, агоналії, матроналії, весталії, регіфургії тощо. Вони були присвячені богам та віруванням, а в ці дні проводилися певні ритуали [3]. Інші, внесені до календаря свята, відзначалися раз на рік, хоча також мали релігійні підстави [13].

Відмінність єгипетського календаря (рис. 4) від римського доюліанського, очевидна в більш деталізованому поданні інформації та візуалізації подій року. На прикладі календаря на рельєфі храму Ком-Омбо простежується тонке різьблення, із введенням, окрім звичних чисел (місяців та свят), фігуративних антропоморфних зображень (сцени ритуалів та церемоній із божествами). Представлені в дослідженні римські артефакти є лаконічнішими в зображеннях, обмежені датами, місяцями,

днями тижня, скороченими написами свят та зібрань.

За змістом єгипетський календар також доповнений інформацією про початок та кінець сезонів, на той час як римський є переліком днів, місяців та свят. Це дозволяє дійти висновку, що календар єгиптян мав міфологічно-культовий та аграрний характер, в той час коли римський являв собою виключно функціонально-робочу, утилітарну, систему. Реконструкція календаря Fasti Antiates Maiores, що досягає 2,5 м в ширину і 1,16 м у висоту, значно відрізняється від єгипетського вищеописаного артефакту ~ 5,2 x 2 м, не тільки масштабом.

Якщо стіни давньоєгипетського храму, що вкриті рельєфом, достойно витримали випробування часом і майже ідеально збереглися до наших днів, то календар римлян, виконаний чорнилами на вапняному шару, довелося ретельно реставрувати. Як відомо, єгиптяни, розписуючи стіни храму Ком-Омбо, оперували кількома кольорами, проте, на висіченому календарі, акцентів не наведено. Fasti Antiates Maiores, що знаходиться в Анціо, має кольорові нюанси, завдяки яким, римляни виокремлювали червоним дні, в які можна або не можна одружуватись, збори, свята та кількість днів у місяці, а дні тижня та місяці виконували чорним.

Порівняні календарі виконані в двох видах мистецтва, єгипетський – в скульптурному рельєфі та римський – в живописі. Обидва календарі, що виконані із застосуванням ритмічних та симетричних художньо-композиційних прийомів, структуровані у вигляді статистичних таблиць. Оригінал Fasti Antiates Maiores надто подрібнено зберігся, щоб вважати представлену реконструкцію повною, тож композиційно надалі розглядатиметься саме відновлена версія. Через постійну роботу з ієрогліфами єгиптяни мали майстерний підхід до щільного розташування тексту на стіні, залишаючи

достатньо місця для зображень, задля легкого зчитування та орієнтування у тексті.

Реконструкція римського календаря рясніє вільними площами, можливо, через недоповнений текст у зв'язку з втратою багатьох фрагментів артефакту, хоча, завдяки негативному простору на реставрованому варіанті, зручніше охопити поглядом інформацію в лінійній таблиці. Чимало свят на реставрованому екземплярі відсутні, проте, цілком можливо, римлянами ці свята не виділялися в їх доюліанському календарі, або ж не вносилися заради композиційної цілісності.

Висновки. Визначено, що на графічне наповнення календарних систем Давнього Єгипту, Давньої Греції та Давнього Риму впливали географічні, астрономічні, культурологічні, релігійні, та державно-адміністративні чинники. У порівнянні візуального ряду календарів даних цивілізацій виявлено відмінність інтерпретації змісту: в античні часи при створенні календаря унікали зображень божеств та зазначали дні поклоніння їм скороченим шрифтовим написом, а в Давньому Єгипті простежується

тонке різьблення із введенням, окрім звичних чисел, фігуративних антропоморфних зображень. Художньо-композиційні прийоми, що демонструють наявність рапорту, статичності, структурованості у вигляді симетричних таблиць, характерні для календарів усіх досліджених цивілізацій. В означених пам'ятках писемність тяжіє до лаконічності та чіткості, проте матеріал, техніка виконання та традиції письма різняться. Порівняні календарі виконані в двох різних видах мистецтва, давньоєгипетський – в скульптурному рельєфі, а давньогрецький та давньоримський – в живописі, єгиптяни вирізьблювали ієрогліфи на камені, а римляни наносили написи чорнилами різного кольору на вапні. Композиційно календарні системи мають значні відмінності, що позначаються на функціонуванні, при зчитуванні та орієнтуванні в інформації. Вірогідно, лаконізм подання інформативного ряду *Fasti Antiates Maiores* зумовлено бажанням зберегти композиційну цілісність календарно-знакової системи.

Література

1. Brandt J. Rasmus, Iddeng Jon W. (ed.). Greek and Roman festivals: content, meaning, and practice. Oxford University Press. 2012. 424 p.
2. Depuydt L. Civil calendar and Lunar calendar in Ancient Egypt. Peeters Publishers. 1997. 274 p.
3. Durán D. Book of the Gods and Rites and the Ancient Calendar. University of Oklahoma Press. 1975. 502 p.
4. Feeney D. Caesar's calendar: ancient time and the beginnings of history. Univ of California Press., 2007. 392 p.
5. Hannah R. Greek and Roman calendars. A&C Black, 2013. 176 p.
6. Magini L. Astronomy and calendar in ancient Rome: the eclipse festivals. L'Erma di Bretschneider. 2001. 133 p.
7. O'Mara P. F. Censorinus, the Sothic cycle, and calendar year One in Ancient Egypt: The epistemological problem. *Journal of Near Eastern Studies*. 2003. Vol. 62. №1. P. 17–26. URL: <https://www.journals.uchicago.edu/doi/10.1086/375914>.
8. Parker R. A. Ancient Egyptian Astronomy. Philosophical Transactions of the Royal Society of London. Series A. Mathematical and Physical Sciences. 1974. P. 51–65.
9. Rüpke J. Kalender und Öffentlichkeit: Die Geschichte der Repräsentation und religiösen Qualifikation von Zeit in Rom. de Gruyter. Berlin 1995. 740 p.
10. Schilling R. Roman Festivals and their significance. *Acta Classica*. 1964. Vol. 7. P. 44–56. URL: <https://www.jstor.org/stable/24591223>
11. Stern S. Calendars in antiquity: Empires, states, and societies. OUP Oxford, 2012. 472 p.
12. Weggelaar N., Kort C. The Calendar Reforms of Ancient Egypt. *Discussions in Egyptology*. 1989. Vol. 13. P. 79–88. URL: https://www.academia.edu/14943502/THE_CALENDAR_REFORMS_OF_ANCIENT_EGYPT

13. Winlock H. E. The origin of the ancient Egyptian calendar. *Proceedings of the American Philosophical Society*. 1940. P. 447–464. URL: <https://www.jstor.org/stable/985113>

14. Ковалев С. И. История Рима. АСТ; Полигон. 2006. 744 с.

15. Селешников С. И. История календаря и хронологии. Рипол Классик, 2013. 224 с.

References

1. Brandt, J. Rasmus; Iddeng, Jon W. (ed.). (2012). *Greek and Roman festivals: content, meaning, and practice*. Oxford University Press. 424.

2. Depuydt, L. (1997). *Civil calendar and Lunar calendar in Ancient Egypt*. Peeters Publishers. 274.

3. Durán, D. (1975). *Book of the Gods and Rites and the Ancient Calendar*. University of Oklahoma Press. 502.

4. Feeney, D. (2007). *Caesar's calendar: ancient time and the beginnings of history*. Univ of California Press. 392.

5. Hannah, R. (2013). *Greek and Roman calendars*. A&C Black. 176.

6. Magini, L. (2001). *Astronomy and calendar in ancient Rome: the eclipse festivals*. L'Erma di Bretschneider. 133.

7. O'Mara, P. F. (2003). *Censorinus, the Sothic cycle, and calendar year One in Ancient Egypt: The epistemological problem*. *Journal of Near Eastern*

Studies. 62(1). 17–26. URL: <https://www.journals.uchicago.edu/doi/10.1086/375914>.

8. Parker, R.A. (1974). *Ancient Egyptian Astronomy. Philosophical Transactions of the Royal Society of London. Series A, Mathematical and Physical Sciences*. 51–65.

9. Rüpke, J. (1995). *Kalender und Öffentlichkeit: Die Geschichte der Repräsentation und religiösen Qualifikation von Zeit in Rom*. de Gruyter, Berlin. 740.

10. Schilling, R. (1964). *Roman Festivals and their significance*. *Acta Classica*. 7. 44–56. URL: <https://www.jstor.org/stable/24591223>

11. Stern, S. (2012). *Calendars in antiquity: Empires, states, and societies*. OUP Oxford. 472.

12. Weggelaar, N., Kort, C. (1989). *The Calendar Reforms of Ancient Egypt. Discussions in Egyptology*. 13. 79–88. URL: https://www.academia.edu/14943502/THE_CALENDAR_REFORMS_OF_ANCIENT_EGYPT

13. Winlock, H.E. (1940). The origin of the ancient Egyptian calendar. *Proceedings of the American Philosophical Society*. 447–464. URL: <https://www.jstor.org/stable/985113>

14. Kovalev, S.I. (2006). *Ystoriya Ryma* [History of Rome]. AST; Polygon. 744 [in Russian].

15. Seleshnikov S. I. (2013). *Ystoriya kalendaria y khronolohyy* [History of the calendar and chronology]. Ripol Classic. 224 [in Russian].

ARTISTIC AND COMPOSITIONAL REGULARITIES OF CALENDAR SYSTEMS DESIGN IN HERITAGE OBJECTS OF CULTURE AND ART OF ANCIENT CIVILIZATIONS

¹GAMALIYA K.M., ²HALCHUK Ya.Ye.

¹National Academy of Fine Arts and Architecture of Ukraine

²Kyiv National University of Culture and Arts

The purpose of the article is to study and create general comparative analysis of the formation and compositional techniques of complex calendar structures in the culture of Ancient Egypt, Ancient Greece and Ancient Rome, to study the connection and interaction between their

ХУДОЖЕСТВЕННО-КОМПОЗИЦИОННЫЕ ЗАКОНОМЕРНОСТИ ОФОРМЛЕНИЯ КАЛЕНДАРНЫХ СИСТЕМ В ОБЪЕКТАХ НАСЛЕДИЯ КУЛЬТУРЫ И ИСКУССТВА ДРЕВНИХ ЦИВИЛИЗАЦИЙ

¹ГАМАЛЕЯ Е.Н., ²ГАЛЬЧУК Я.Е.

¹Национальная академия изобразительного искусства и архитектуры Украины

²Киевский национальный университет культуры и искусств

Целью статьи является исследование и общий сравнительный анализ формообразования и композиционных приемов сложных календарных систем в культуре Древнего Египта, Древней Греции и Древнего Рима, изучение связи и взаимовлияния их знаковых систем и принципов наполнения.

sign systems.

Methodology. The study of the principles of the representation of ancient calendar systems is based on historical-cultural, comparative, hypothetical-deductive and logical methods. Analytical method allowed to compare font compositions and artistic, figurative, formal and formal integrity of calendars.

The results of the study, the features, differences and patterns of interpretation and design of the calendar structures of the periods of Ancient Egypt and Antiquity were analyzed and compared.

The scientific novelty of the research lies in the fact that for the first time a clear characteristic of the representation of calendar structures in the objects of the cultural heritage of Ancient Egypt, Ancient Greece and Ancient Rome was analyzed and revealed:

- the visual sign system and the principles of its informative content were compared;
- identified methods of design in relation to scale, compositional techniques, graphics, techniques and representation technology are determined;
- the cause-and-effect consistent patterns of the processes of artistic formation have been clarified.

Practical significance. The application of the research results allows to diversify and enrich the courses of disciplines in the general history of art and culturology, archeography, source studies, et cetera. The features of the composition and calligraphy of calendar systems specified in the article can be applied in the field of graphic design, and serve in semiological and art historian researches.

Key words: *letter; moon; relief; calendar; hieroglyph; feasts; graphic composition; artifact.*

Методологія. Исследование принципов изображения древних календарных систем базируется на историко-культурологическом, компаративном, гипотетико-дедуктивном и логическом методах. Использование аналитического метода позволило осуществить сравнение шрифтовых композиций и художественно-образной, содержательно-формальной целостности календарей.

Результаты. Согласно результатам проведенного исследования, проанализированы и сопоставлены особенности, отличия и закономерности интерпретации и оформления календарных структур периодов Древнего Египта и Античности.

Научная новизна исследования заключается в том, что впервые проанализирована и выявлена четкая характеристика отображения календарных структур в объектах культурного наследия Древнего Египта, Древней Греции и Древнего Рима:

- сопоставлено визуальную знаковую систему и информативное наполнение;
- определены способы оформления в отношении масштаба, композиционных приемов, графического решения, техники и технологии изображения;
- выяснено причинно-следственные закономерности процессов художественного формообразования.

Практическая значимость. Применение результатов исследования позволяет разнообразить и обогатить курсы дисциплин по всеобщей истории искусства и культурологии, истории графического дизайна и т.п. Указанные в статье особенности композиции и каллиграфии календарных систем могут быть применены в сфере графического дизайна, и использованы в семиологических и искусствоведческих исследованиях.

Ключевые слова: *буква; месяц; рельеф; календарь; иероглиф; праздники; графическая композиция; артефакт.*

ІНФОРМАЦІЯ
ПРО АВТОРІВ:

Гамалія Катерина Миколаївна, д-р мистецтв., доцент кафедри теорії та історії мистецтва, Національна академія образотворчого мистецтва і архітектури, ORCID 0000-0002-8982-2005, **e-mail:** gamaleya@ukr.net

Гальчук Яна Євгеніївна, магістр, кафедра графічного дизайну, Київський національний університет культури і мистецтв, ORCID 0000-0003-1040-7931, **e-mail:** yanagalchuk@ukr.net

Цитування за ДСТУ: Гамалія К. М., Гальчук Я. Є. Художньо-композиційні закономірності оформлення календарної системи в пам'ятках культури і мистецтва давніх цивілізацій. *Art and design*. 2020. №4(12). Р. 81–90.

[https://doi.org/
10.30857/2617-
0272.2020.4.6](https://doi.org/10.30857/2617-0272.2020.4.6)

Citation APA: Gamaliia, K.M., Halchuk, Ya.Ye. (2020) Artistic and Compositional Regularities of Calendar Systems Design in Heritage Objects of Culture and Art of Ancient Civilizations. *Art and design*. 4(12). 81–90.